

Kommunfullmäktige
Värmdö kommun
134 81 Gustavsberg

Information om rapport från inspektion av överförmyndare

Länsstyrelsen har inspekterat överförmyndarverksamheten i er kommun. Kopia av rapport från inspektionen översänds till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i egenskap av högsta ledning för kommunen och därmed ytterst ansvariga för verksamheten.

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för kommunernas överförmyndarverksamhet och ska inspektera verksamheten i kommunerna. Vid inspektionen ska Länsstyrelsen granska om överförmyndarens handläggning följer reglerna i föräldrabalken, förmyndarskapsförordningen och även i övrigt sker på ett rättsäkert och lämpligt sätt. Länsstyrelsen ska alltid kontrollera dels det av överförmyndaren förda registret över ärenden, dels stickprovsvis utvalda akter.

Inspektionsrapporten är upplagd på följande vis. I sammanfattningen anges på vilka punkter som Länsstyrelsen framför kritik mot verksamheten. Om Länsstyrelsen inte funnit något att kritisera så framgår även det. Under rubriken 'aktgranskning med kritik' redogör Länsstyrelsen för de akter som vi granskat där vi funnit anledning att kritisera någon del av handläggningen. Under rubriken 'övrig aktgranskning' redogör Länsstyrelsen för andra rättsfrågor som uppkommit vid granskningen av akterna och vid den efterföljande diskussionen med överförmyndarkansliet. Under rubriken 'övriga frågor' redogör Länsstyrelsen för information m.m. som framkommit utöver aktgranskningen.

Länsstyrelsen kan framföra tre nivåer av kritik: *kan inte undgå kritik*, *kritik* eller *allvarlig kritik*. Samtliga sammanfattas dock som kritik i den inledande sammanfattningen. Inte undgå kritik är den mildaste formen av kritik och allvarlig den strängaste. När allvarlig kritik framförs ska Länsstyrelsen normalt sett följa upp frågan, antingen genom att begära återrapportering eller genom ett särskilt uppföljande möte/samtal.

Enheten för tillsyn
Lisa Wellenius
010-223 10 00

Rapport från inspektion hos Överförmyndarnämnden i Värmdö och Vaxholms kommuner den 10 februari 2015

Sammanfattning

Länsstyrelsen har efter inspektionen funnit anledning att kritisera Överförmyndarnämnden i Värmdö och Vaxholms kommuner på följande punkter:

- Bristande handläggning i samband med samtycke till arvskifte.

Inledning

Länsstyrelsen i Stockholms län granskade vid tillsynsbesöket den 10 februari 2015 slumpvis utvalda akter fördelade på 11 godmanskap, 10 förvaltarskap och 11 förmynderskap. Se bilaga med förteckning av aktnummer över granskade ärenden.

Efter aktgranskningen höll Länsstyrelsen ett sammanträde med Överförmyndarnämnden i Värmdö och Vaxholms kommuner (nämnden) där de frågor som uppstått vid granskningen av akterna behandlades. Vid sammanträdet medverkade Jösta Claesson, Camilla Lien, Åke Strömberg, Maria Olsson, Amelia Björkman och Adam Pektas från nämnden samt Lisa Wellenius och Lotta Reimers från Länsstyrelsen.

I den mån Länsstyrelsen fann anledning att kommentera nämndens handläggning av ärendena framgår detta av rapporten, med hänvisning till aktuella aktnummer.

Aktgranskning med kritik

Samtycke till arvskifte

Vid granskningen av ett förvaltarskap, akt 46, noterade Länsstyrelsen följande. Enligt en bouppteckning från år 2010 efter huvudmannens mor är huvudmannen och hennes bror (T) de enda dödsbodelägarna. Enligt ett arvskifte från februari 2012, som nämnden samtyckt till i mars 2012, ska huvudmannen erhålla 813 850 kr kontant från T och att T ska erhålla en fastighet (nettovärdet är 2 434 050 kr enligt skiftet), en bil (värderad till 60 000 kr) och svara för arvskifteskostnaderna (7 500 kr). I arvskiftet finns vidare följande antecknat.

- Fastigheten är värderad till 3 000 000 kr och nettovärdet efter avdrag latent skatt och fiktivt mäklararvode uppgår till 2 434 050 kr.
- Delägarna har redan delat på de kontanta medlen som fanns i boet.

Huvudmannen och T var enda arvingar efter sin mor. Enligt 2 kap. 1 § ärvdabalken (1958:637) (ÄB) har arvlåtarens barn rätt till lika stor lott. Enligt arvskiftet erhöll T tillgångar till ett värde av 1 243 275 kr och huvudmannen

813 850 kr. Nämnden har samtyckt till fördelningen i arvsförläggningen i enlighet med 15 kap. 5 § föräldrabalken (1949:381) (FB) trots att huvudmannen erhöll 429 425 kr mindre än sin bror. Enligt 15 kap. 6 § FB får en förvaltare som huvudregel inte avstå från arv för den enskildes räkning. Länsstyrelsen är kritisk till nämndens handläggning av ärendet i denna del.

Övrig aktgranskning

Interimistiska beslut och delegering av beslut

Vid granskningen av ett förmynderskap, akt 710, noterade Länsstyrelsen följande. Förmyndarna har ansökt om att få ta ut 400 000 kr från sitt barns konto för att renovera/bygga om förmyndarnas hus. Det finns ett beslut daterat den 22 september 2014 där en uttagsansökan avslås. Beslutet är undertecknat av en handläggare och det anges att det är interimistiskt. På beslutet finns motivering och besvärshänvisning. På den blankett där förmyndarna ansökt om uttag finns ett beslut om avslag undertecknat av nämndens ordförande daterat den 22 september 2014. Det finns även ett påbörjat ”slutligt beslut” i februari 2015.

Ärendet samt nämndens rutiner diskuterades vid inspektionen.

Länsstyrelsen vill mot bakgrund av nämndens handläggning av ärendet samt den diskussion som fördes vid inspektionen framföra följande. Ett interimistiskt beslut är ett tillfälligt beslut som gäller tills ett slutligt avgörande skett. I föräldrabalken finns det reglerat vissa möjligheter för en överförmyndarnämnd att fatta interimistiska beslut (se 11 kap. 18 § andra stycket angående förordnande av god man/förvaltare och 11 kap. 20 § FB angående entledigande av olämplig god man/förvaltare). Det finns dock inte någon bestämmelse som ger en överförmyndarnämnd möjlighet att fatta interimistiska beslut då ställföreträdare ansöker om samtycke till en viss åtgärd enligt 13 och 14 kap. FB.

Överförmyndarnämndens möjlighet att delegera beslut regleras i 19 kap. 14 § FB.

Överförmyndarnämnden får uppdra åt en *ledamot*, en *ersättare* som har kallats till tjänstgöring eller en kommunal *tjänsteman* med den kompetens som behövs att på nämndens vägnar avgöra vissa grupper av ärenden. Nämnden skall i sitt beslut ange vilka slag av ärenden som uppdraget omfattar. Överförmyndaren får på motsvarande sätt uppdra åt en kommunal tjänsteman med den kompetens som behövs att avgöra ärenden på överförmyndarens vägnar.

En framställning eller ett yttrande till kommunfullmäktige får dock inte beslutas på något annat sätt än av nämnden *samfällt* eller av överförmyndaren själv. Detsamma gäller beslut enligt 11 kap. 20 § att entlediga eller skilja en god man eller förvaltare från uppdraget och beslut att häva avtal om sammanlevnad i oskiftat bo eller att förelägga vite.

Finner den som fått ett uppdrag som avses i första stycket att samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande i ett visst fall inte bör meddelas eller beslutas, eller anser han eller hon frågan tveksam, skall ärendet hänskjutas till nämnden eller överförmyndaren. Beslut i ett ärende enligt denna balk vilket har fattats på grund av ett uppdrag som avses i första stycket behöver inte anmälas för nämnden eller för överförmyndaren.

Av detta följer bl.a. att ett beslut enligt 11 kap. 20 § FB att entlediga en god man/förvaltare inte får beslutas på något annat sätt än av nämnden samfällt eller av överförmyndaren själv. Det följer också att en tjänsteman/nämndledamot som fått ett uppdrag enligt 19 kap. 14 § första stycket FB inte kan fatta avslagsbeslut i frågor om samtycke, tillstånd, förordnande, upphörande eller entledigande. En tjänsteman/ledamot som överväger ett sådant avslag eller anser att en sådan fråga är tveksam ska hänskjuta ärendet till nämnden eller överförmyndaren.

Det finns också möjlighet enligt 6 kap. 36 § KL för en ordförande/ledamot i en överförmyndarnämnd, att efter delegation från nämnden, ensam fatta vissa beslut i brådskande ärenden. Det är då inte tal om ett interimistiskt beslut utan ett ”slutligt” beslut som anmäls till nämnden. I 6 kap. 36 § KL stadgas följande.

En nämnd får uppdra åt ordföranden eller en annan ledamot som nämnden har utsett att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande, att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Sådana beslut ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

I 19 kap. 16 § FB stadgas att vad som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900), KL, gäller också för överförmyndarnämnd, med de avvikelser som följer av 19 kap. FB. I den mån 19 kap. FB avviker mot kommunallagen så är alltså 19 kap. FB gällande. I 19 kap. 14 § andra stycket FB uttalas exempelvis att nämnden *samfällt* beslutar om att förordna och entlediga god man/förvaltare, häva avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo eller förelägga om vite. Det är således inte möjligt för nämnden att besluta att ordföranden/ledamot ensam ska kunna fatta sådana beslut med stöd av 6 kap. 36 § KL.

Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner.

Länsstyrelsen vill även slutligen betona att även nämndens beslut (protokoll från nämndsammanträde) i förekommande fall ska dokumenteras i ställföreträdarskapets akt (17 § FFO).

Fordran redovisas i årsräkning

Vid granskningen av ett godmanskap, akt 51, noterade Länsstyrelsen följande. Enligt ett skuldebrev som förvarades i akten daterat den 25 februari 2006 har huvudmannen lånat ut 500 000 kr till sin dotter M och dotterns make. M var till och med augusti 2012 god man för sin mor. Fordran har inte tagits upp som tillgång i de årsräkningar samt den sluträkning som M gett in till nämnden. M har dock redovisat huvudmannens ränteinkomster i årsräkningarna/sluträkningen samt ingivit en kopia av lånehandlingen till nämnden. Den nya gode mannen (huvudmannens andra dotter) noterade att fordran inte finns med som tillgång i redovisningarna och skrev till nämnden angående detta. Nämnden svarade den 17 oktober 2012 följande:

”Det ska räcka att vi har lånehandlingarna i akten – d.v.s. det behöver inte redovisas i årsräkningarna. Det som ska redovisas årligen är återbetalningen och räntan (som inkomster).

...”

Länsstyrelsen vill framföra att huvudmannens fordran är en tillgång som ska redovisats i gode mannens årsräkningar till nämnden (14 kap. 15 § FB).

Befrielse från att inge redovisning

Vid granskningen av ett förvaltarskap, akt 918, noterade Länsstyrelsen följande. En tidigare förvaltare har trots påminnelser från nämnden inte gett in en sluträkning till nämnden. Den 2 december 2014 fattade nämnden ett beslut om befrielse från skyldighet att lämna sluträkning. Nämnden motiverade sitt beslut enligt följande ” Med hänsyn till att [namn] är entledigad som ställföreträdare [namn] genom nämndens beslut 2014-08-28, samt utdömande av vite inte bedöms leda till att redovisningen upprättas och inlämnas till nämnden, föreligger skäl till att befria [namn] från att lämna sluträkning”.

Vid inspektionen diskuterades ärendet och bestämmelsen om befrielse från skyldighet att inge redovisning samt vitesförelägganden.

Nämnden har efter inspektionen framfört följande till Länsstyrelsen. Beslutet att befria den entledigade förvaltaren från att inge sluträkning fattades efter att denne ingivit handlingar, bl.a. kontoutdrag från huvudmannens konton under den aktuella perioden, som kontrollerats av nämnden samt att frågan om eventuell befrielse diskuterats med den nya förvaltaren som tillstyrkt befrielse. Detta framgår inte av beslutsprotokollet utan av andra handlingar i akten (handlingar ingivna av den entledigade förvaltaren samt mail).

Med anledning av nämndens motivering i beslutet vill Länsstyrelsen framföra följande. Av 14 kap. 19 § FB framgår att om det med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl, får överförmyndaren befria ställföreträdaren från skyldigheten att lämna årsräkning eller sluträkning eller besluta att sådana räkningar får lämnas i förenklad form. I fråga om årsräkning får beslut meddelas för ett visst år eller tills vidare. I förarbeten (prop. 1993/94:251 sida 267) uttalas bl.a. följande.

Lättnader bör i första hand kunna medges, om tillgångarna inte är av större omfattning. Det krävs emellertid också att överförmyndaren inte har anledning att anta annat än att ställföreträdaren kommer att förvalta tillgångarna på ett tillfredsställande sätt. Även när det gäller fast egendom eller annan egendom som avses i 11 § kan det finnas skäl att pröva om inte redovisning kan efterges. En eftergift kan vara motiverad, om det exempelvis är fråga om en fastighet som bebos eller brukas av den enskilde eller dennes anhöriga och som inte lämnar någon avkastning.

Enligt Länsstyrelsens tolkning är inte syftet med bestämmelsen att överförmyndaren ska befria ställföreträdare som inte vill inkomma med redovisning. Detta kan snarast tyda på brister i förvaltningen. Det finns ett rättsfall som uttalar att vitesföreläggande främst bör ses som ett påtrycknings-medel under ett pågående uppdrag (RH 1991:93). Men det betyder inte att bestämmelsen om befrielse från redovisning ska användas i de fall där det inte anses möjligt att gå vidare med fler vitesföreläggande.

Skicka tillbaka inkommen allmän handling

Vid granskningen av ett godmanskap, akt 228, noterade Länsstyrelsen att nämnden har returnerat en ofullständigt ifyllt årsräkningsblankett i original till gode mannen.

Länsstyrelsen framförde vid inspektionen att nämnden istället borde ha tagit en kopia av handlingen och skickat kopian till gode mannen. En diskussion följde om när nämnden får avhända sig allmänna handlingar och Länsstyrelsen vill därför lämna följande information.

Tryckfrihetsförordningens (TF) regler om allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. TF blir aktuella. En handling är allmän om den förvaras hos myndighet och antingen inkommit dit eller upprättats där (2 kap. 3 § TF). En myndighet får inte lämna ifrån sig sina allmänna handlingar eller förstöra dem efter eget fritt skön (se JO 1998/99 s. 474). Enligt 2 kap. 18 § TF meddelas grundläggande bestämmelser om hur allmänna handlingar ska bevaras samt om gallring och annat avhållande av sådana handlingar i lag. Bestämmelser avseende detta återfinns huvudsakligen i arkivlagen (1990:782). En kommunal myndighet har i vissa fall möjlighet att

avhända sig allmänna handlingar genom sådant återlämnande eller överlämnande som sker med stöd av lag eller särskilt beslut av kommunfullmäktige (15 § arkivlagen). Exempelvis ska överförmyndare överlämna redovisningshandlingar enligt av 16 kap. 8 § FB. Allmänna handlingar får också gallras endast under vissa förutsättningar (10 § arkivlagen). Bestämmelserna i arkivlagen medger inte gallring av allmänna handlingar i ärenden som inte är avslutade (se JO beslut den 3 februari 2009 dnr 400-2008).

Övriga frågor

Nämnden framförde att de var klara med granskningen av årsräkningarna för 2013 i augusti 2014.

Lisa Wellenius

Lotta Reimers

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden

Kommunfullmäktige i Värmdö kommun

Kommunfullmäktige i Vaxholms kommun

Kommunstyrelsen i Värmdö kommun

Kommunstyrelsen i Vaxholms kommun

Enheten för tillsyn
Lisa Wellenius
010-223 10 00

Granskade akter

Förmynderskap

Akt 710, 927, 683, 640, 419, 251, 209, 166, 241, 82 och 236.

Godmanskap

Akt 15, 565, 595, 674, 758, 228, 477, 211, 170, 150 och 51.

Förvaltarskap

Akt 941, 380, 532, 918, 866, 695, 404, 49, 46 och 258.